

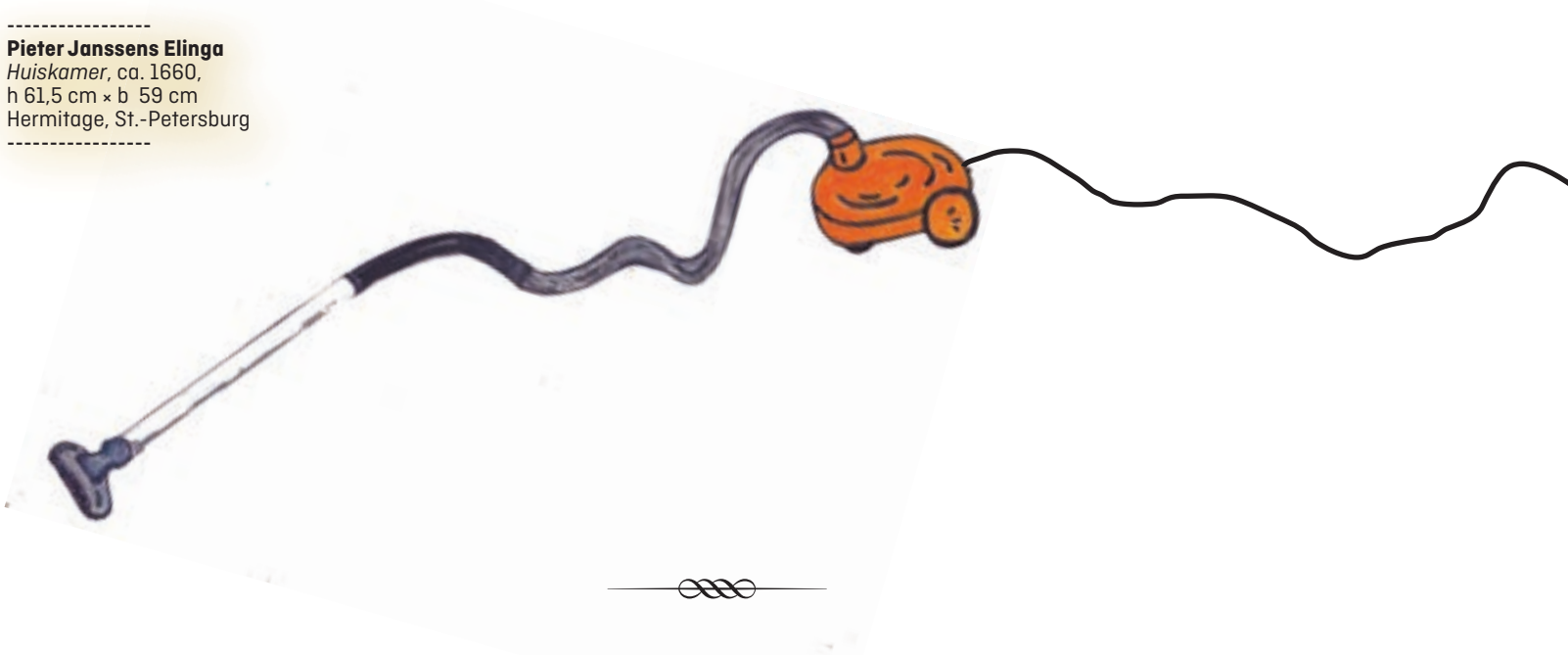
Ceciel de Bie & Reinoud Leenen

WORD
jij
OOK EEN
HOLLANDSE
MEESTER
?

HERMITAGE & AMSTERDAM

Pieter Janssens Elinga
Huiskamer, ca. 1660,
 h 61,5 cm × b 59 cm
 Hermitage, St.-Petersburg

INHOUD

4	Nederland is het land van licht, lucht en zee
9	Op bezoek in de Gouden Eeuw
11	Een glas limonade drinken
14	Eigenschappen van het licht
17	Een lekker stevig ontbijt met sinaasappelsap
21	Kunst, haring en pap

23	Zonder fantasie kom je nergens
41	Het geheim van licht en donker
49	De schilder en zijn model
55	Een feestje
59	Fantasie-landschap
63	Terug naar je eigen tijd
64	Colofon

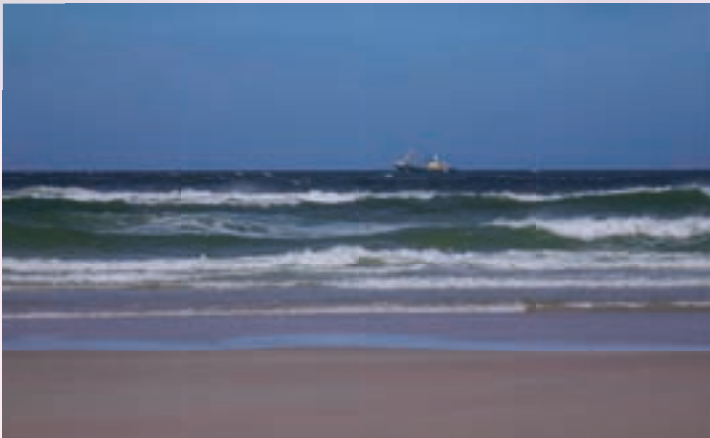

**Fantasie
is sneller dan
het licht.**

Op de eerste pagina
Jacob van Ruisdael
Het moeras (detail), ca. 1660,
h 72,5 cm × b 99 cm,
Hermitage, St.-Petersburg

NEDERLAND IS HET LAND VAN LICHT, LUCHT EN ZEE

En van heel veel schilders! De Hollandse schilderkunst uit de zeventiende eeuw is er wereldberoemd mee geworden. Die periode van ongeveer 1600 tot 1700 wordt de Gouden Eeuw genoemd. Er zijn toen ontelbaar veel schilderijen gemaakt. Landschappen, maar ook stillevens, portretten, schilderijen van historische gebeurtenissen en van verhalen uit de Bijbel. Ze hangen nu in musea over de hele wereld. Misschien denk je: 'Waarom zou ik daar nog naar kijken? Er zijn inmiddels overal zoveel nieuwe beelden te zien.' Tja, dat is helemaal waar. Maar toch, behalve dat je schilderijen mooi kunt vinden, valt er vaak meer aan te ontdekken dan je misschien denkt. Want in die oude schilderijen zijn dingen te zien die nu nog dagelijks tot jouw wereld behoren.

Willem van de Velde de Jongere
Het Statenjacht en andere schepen op de rede,
1653, h 42 cm × b 48 cm
Hermitage, St.-Petersburg

HET BIJZONDERE HOLLANDSE LICHT

Het kan prachtig zijn als er een zonnestraal de huiskamer binnenvalt en een vaas met bloemen uitlicht die toevallig op tafel staat. Wow! denk je, dit is een mooi moment, even snel een fotootje maken. Daarna laat je jouw foto afdrukken op papier en hangt hem aan de muur. Ziezo, je hebt een schitterend kunstwerk. Maar in de Gouden Eeuw kon dat niet. Want de fotografie bestond nog niet.

Alles wat je zag, wat je mooi vond en waar je je over verwonderde, moest getekend en geschilderd worden. En dat deden de Hollandse schilders! Vooral licht en wolkenpartijen, daarom worden ze de meesters van het licht genoemd. Wat is er dan zo speciaal aan dat Hollandse licht? Dat merk je wanneer je in Nederland een fietstocht maakt. Dan kunnen de mooiste lucht- en lichtpartijen aan je oog voorbijtrekken. En zelfs op de saaiste dag van het jaar kan een

zonnestraal plotseling door het grijze wolkendek heen breken. Het is magisch licht. Licht dat mensen willen schilderen. De zeventiende-eeuwse schilders speelden ermee in hun schilderijen. Door wat extra licht op de golven te laten schijnen, om de zee woester te maken. Of door licht door een raam van een kamer binnen te laten vallen, om de ruimte wat dieper te laten lijken. Eén Hollandse schilder wordt zelfs de tovenaars van het licht genoemd. Dat is Rembrandt.

Nu komt er een belangrijke stap als je meester van het licht wilt worden. Let goed op: de zeven kleuren van de regenboog samenvoegen in licht is iets anders dan de zeven kleuren van de regenboog samenvoegen in verf!

Illustratie van Dave McKean, uit: Richard Dawkins, *De betoverende werkelijkheid*, Amsterdam 2016

Wit licht kun je breken in de 'zeven' kleuren van de regenboog. En met een lens en een tweede prisma voeg je de kleuren weer samen tot wit licht.

Wanneer je de 'zeven' kleuren van de regenboog in verf door elkaar mengt, krijg je bruine verf. En dat valt niet terug te mengen in de zeven oorspronkelijke verfkleuren. Dus dan moet je nieuwe verf pakken. Onthoud dit goed! Veel volwassenen vergeten dit steeds weer. En dat terwijl ze al veel langer dan jij met verf en licht te maken hebben! Daarom maken we

een ezelsbruggetje aan de hand van brood. Licht is witbrood en verf is bruinbrood. Waarom? Zie je witbrood, bedenk dan: wanneer je alle regenboogkleuren in licht samenvoegt, geeft dat wit licht. En zie je bruinbrood, bedenk dan: wanneer je alle regenboogkleuren in verf samenvoegt, geeft dat bruine verf. Broodnodige informatie dus.

Witbrood en bruinbrood, oftewel het verschil tussen kleuren in licht en kleuren in verf.

EEN LEKKER STEVIG ONTBIJT MET SINAASAPPELSAP

En nu we het toch over brood hebben: voordat je verder de Gouden Eeuw in gaat is het verstandig om eerst even stevig te ontbijten. Je hebt vast weleens 's ochtends een sinaasappel uitgeperst voor een glaasje jus d'orange. Voor de vitamines! En dan neem je een stuk brood, wat cornflakes met melk of een bord pap.

In de zeventiende eeuw wordt er ook stevig ontbeten, maar heel anders.

Willem Claesz. Heda
Ontbijt met krab, 1648,
 h 118 cm × b 118 cm
 Hermitage, St.-Petersburg

Wat dacht je van een pootje krab bijvoorbeeld?
 Of olijven en een glaasje bier? Bah, daar moet je
 toch niet aan denken! Veel mensen in de Gouden
 Eeuw drinken een biertje bij het ontbijt. Dat is de
 gewoonste zaak van de wereld. Het bier is wel heel
 slap (slechts 2% alcohol, normaal is 5%). Waarom
 drinken ze in de Gouden Eeuw bier bij het ontbijt?
 Omdat er bijna geen schoon drinkwater is.

Het water in de stad wordt vervuild door afvalwater
 van de wasserijen. En rotzooi die de bewoners in de
 grachten gooien. En als je bier brouwt, verhit je het
 water. Je doodt dan de bacteriën en je krijgt een
 schoon drankje. Zie je iets op het schilderij wat jij
 ook eet bij je ontbijt? Het broodje ziet er vers uit,
 alsof je er zo een hap van kunt nemen. Maar wat
 doet die citroen daar?

DE SPECIALITEIT VAN WILLEM CLAESZ. HEDA

Willem is een stillevenschilder. Wat is een stilleven?
Het woord zegt het al, het gaat over dingen die niet leven
en niet bewegen. Er zijn heel veel soorten stillevens,
zoals van fruit of alleen van serviesgoed.

Bloemstillevens zijn het populairst, vooral als er een tulp op staat.

Willem kiest voorwerpen die zo veel mogelijk uit verschillende
materialen bestaan. Een olijf heeft een ander soort oppervlak dan een
glanzend bordje bijvoorbeeld. Als je al die materialen kunt schilderen,
dan ben je goed in stofuitdrukkingen. Willem is daar een meester in.

En hij is een meester in het schilderen van de weerkaatsing
van het licht op voorwerpen.

 KIJK & MAAK

Maak een glimlicht.

Hoe maak je een glimlicht?
Dat is afhankelijk van het
materiaal waarmee je tekent of
schildert. Met potlood of houtskool
gum je de glimlichten. Met verf
schilder je met lichte verf een
glimlicht!

Lichtpunten

Glimlichtjes

Glas, tin en koper zijn verschillende
materialen. Ze glanzen allemaal
anders. De lichtste vlekken die je
op glanzende voorwerpen ziet
noem je glimlichten. Zie je de
verschillen in glans en zie je alle
glimlichten?

DE TULPENMANIE

De tulp komt uit Turkije. Hollandse handelsreizigers nemen de tulpenbollen mee naar Nederland. Iedereen wil ze hebben! Omdat er te weinig tulpen te koop zijn, worden ze duurder en duurder. Een tulp kost tien keer het jaarsalaris van een gewone werkmans. Tulpen met vlammen zijn het populairst. De Semper Augustus is zelfs voor 6000 gulden verkocht, een record, daar kun je een grachtenhuis van kopen! Dus als je slim was geweest, had je een grote zak met tulpenbollen meegenomen naar de zeventiende eeuw!

Dan was je nu rijk! De tulpenrage loopt totaal uit de hand.

De klanten kunnen de bestelde bollen niet eens betalen en de verkopers hebben helemaal geen bollen te koop, alleen maar op papier.

Uiteindelijk spat de tulpenhandel als een zeepbel uit elkaar. De prijzen voor de tulpen kelderen. In februari 1637 is de tulpengekte voorbij. Het heeft zo'n drie jaar geduurd! De tulp is wel het symbool van Nederland geworden, over de gehele wereld. Er worden nog elk jaar nieuwe tulpen gekweekt.

**In de hele wereld
is de tulp het symbool
van Nederland.**

KIJK & MAAK

**Ontwerp je eigen tulpen
in je tekenblokje.**

Verzin en teken zeven verschillende tulpen in de kleuren van de regenboog. Bedenk er namen voor. Je kunt de mooiste tulp een lijst met krullen geven.

DE VERFMOLEN

Even buiten de stadsmuren staan molens. De wind zet de molenwieken in beweging, en die laten weer de molenstenen bewegen. De molenstenen malen met geknars en gepiep het graan tot meel. Maar ook mosterdzaad tot mosterd, lompen tot papier, hennep tot olie en nog veel meer. En je kunt met een molen houtzagen en stukken land droogleggen, door water weg te pompen. In de Zaanstreek staat verfmolen 'De Kat', het is de enige verfmolen ter wereld. De molenaar maalt er verschillende materialen tot pigmenten.

Van pigmenten wordt verf gemaakt. Zonder pigmenten en kleurstoffen geen verf.

IN DE LEER BIJ EEN HOLLANDSE MEESTER

NIET BIBBEREN MET EEN SCHILDERSTOK

Zoals scheepvaarders een graadstok gebruiken om op koers te blijven, gebruiken schilders een schilderstok om precies te schilderen. Dan mag je niet bibberen. Een schilderstok is een lange stok met een zacht bolletje aan het uiteinde. Je drukt het bolletje tegen het schilderij en legt dan je hand op de stok. Dan kan je hand schilderen zonder veel te trillen.

Joannes Stradanus

'De uitvinding van de olieverf', plaat 14
uit *Nova Reperta* (Nieuwe ontdekkingen)
16de eeuw, h 20,4 cm x b 27,1 cm
Privécollectie

Zomaar een portret schilderen is best lastig. Dat heb je net gemerkt. In de Gouden Eeuw kun je bij iemand in de leer gaan. Dat doe je al op jonge leeftijd. Lang niet iedereen kan naar school. Niet alle ouders kunnen het betalen. Meestal help je jouw vader of moeder in de zaak, bijvoorbeeld met haring verkopen of brood bakken, en als je molenaarszoon bent, zoals Rembrandt, moet je zakken graan sjouwen. Ben je tien jaar oud, dan kun je gaan werken in de werkplaats van een timmerman, een pottenbakker of een wever. Maar je kunt ook bij een kunstschilder aankloppen. Je gaat bij hem inwonen om het schildersvak te leren. Als jongste leerling moet je de rotklusjes doen, zoals het atelier schoonvegen, de kwasten

schoonmaken en de pigmenten wrijven. Je leert ook natekenen uit een boek. Eindeloos moet je oefenen, honderden ogen, neuzen, handen en voeten. Als je dat onder de knie hebt, mag je nog meer prenten en schilderijen namaken. Je leert verf mengen en doeken opspannen. Soms mag je meewerken aan de onderschildering op een doek van jouw meester. Na jaren moet je klaar zijn om een meesterproef te doen, een soort examen. Jouw schilderij wordt aan het schildersgilde getoond. Die kijkt of je goed genoeg bent. Een gilde is een vereniging van mensen met hetzelfde vak. Je moet er lid van zijn, anders mag je geen schilderijen verkopen. Maar eerst moet je twintig jaar oud worden.

DE SCHILDER EN ZIJN MODEL

**Behalve jezelf
kun je natuurlijk ook
iemand anders
schilderen.**

Wereldberoemd zijn ze, de Hollandse schilders uit de Gouden Eeuw. Hoe dat komt? Door de bijzondere manier waarop ze het licht schilderen! In dit kijk-, lees- en doeboek reis je met dat licht terug naar de zeventiende eeuw. Als je naar de schilderijen kijkt, kom je van alles tegen wat ook nu nog dagelijks tot jouw wereld behoort. Gebruik je fantasie en ga mee op verkenningstocht. Vergeet niet je tekenspullen mee te nemen, want je gaat van alles beleven. Wie weet word jij dan ook een Hollandse Meester!

